

dyslexie in het hoger onderwijs

Een wegwijzer voor studentendecanen
en studentbegeleiders

www.handicap-studie.nl

**handicap
studie +

---

expertise
centrum**

inhoud

01	Wat is dyslexie?	 04
	Signalen	 06
02	Vaak gebruikte oplossingen	 08
	ICT-hulpmiddelen	 10
	Good practise	 12
03	De dyslexieverklaring: erkenning en toegang tot voorzieningen	 14
04	Recht op aanpassingen: relevante wet- en regelgeving	 16
05	Adressen	 18
06	Literatuur	 28

Deze reader kan worden besteld bij handicap + studie
via 030 275 33 00 of algemeen@handicap-studie.nl

handicap + studie | christiaan krammlaan 2 | postbus 222
3500 AE utrecht | www.handicap-studie.nl
[helpdesk](#): elke dag van 9.00-12.30 uur, 030 275 33 00 of
helpdesk@handicap-studie.nl

Met deze wegwijzer wil handicap + studie studenten-
decanen en studentbegeleiders informeren over aanpassingen
en voorzieningen voor studenten met dyslexie.

01 wat is dyslexie?

Dyslexie: meer dan alleen problemen met lezen en schrijven

De hardnekkige problemen met lezen en spellen zijn doorslaggevend bij diagnosticering van dyslexie, maar studenten met dyslexie hebben vaak ook andere problemen, al hebben ze deze niet allemaal in dezelfde mate. De bijkomende problemen van dyslexie kunnen zijn:

- Concentratieproblemen bij specifieke taken, vooral bij het lezen en schrijven.
- Snel afgeleid.
- Moeilijkheden bij het combineren van taken, bijvoorbeeld het luisteren naar een hoorcollege en tegelijkertijd aantekeningen maken.
- Moeite met het uit het hoofd leren van losse feiten als jaartallen, telefoonnummers en namen.
- Moeite met formuleren en structureren.
- Problemen met tijd. Afspraken worden vergeten of studenten onthouden het verkeerde tijdstip of de verkeerde dag.
- Motorische onhandigheid: alle taken die vragen om opeenvolgende gecoördineerde handelingen gaan niet vanzelf. Bijvoorbeeld problemen met een krant omvouwen of dweilen.
- Problemen met plannen en organiseren. Er worden teveel activiteiten in een te korte tijd gepland en spullen die nodig zijn voor onderwijsbijeenkomsten worden regelmatig vergeten.
- Moeite met presteren onder tijdsdruk.
- Problemen met auditieve waarneming, onder andere klankbeeldvorming.
- Problemen met visuele waarneming tijdens het lezen of schrijven: de regels lijken in elkaar te zitten of lopen van het papier af.
- Goede en slechte dagen: de ene dag gaat alles naar wens, de andere dag lukt het niet, zonder dat daar een aanwijsbare reden voor is.

Het komt geregeld voor dat studenten meer hinder hebben van de bijkomende problemen als bijvoorbeeld werken onder tijdsdruk, dan van lees- en schrijfproblemen. Dit komt omdat ze tijdens hun onderwijsloopbaan compenserende strategieën hebben ontwikkeld voor taalgereleerde problemen, maar nog niet voor de nieuwe problemen waar ze nu tegenaan lopen.

Sociaal-emotionele problemen

Sociaal-emotionele problemen gaan vaak samen met, maar zijn geen kenmerk van dyslexie. Het gaat hierbij om problemen als faalangst, gebrek aan zelfvertrouwen, gebrek aan vertrouwen in de eigen mogelijkheden en schaamte voor de dyslexie. Lang niet alle studenten hebben (veel) last van deze problemen.

Er zijn een aantal factoren die de kans op sociaal-emotionele problemen verkleinen. Deze zijn: vroegtijdige onderkenning van dyslexie, steun van ouders en steun en begrip van leerkrachten en docenten.

Een vroegtijdige onderkenning van dyslexie bij kinderen schept duidelijkheid. De leerproblemen zijn **niet** te wijten aan gebrek aan inzet of een gebrekkige intelligentie maar aan dyslexie. Hierdoor wordt voorkomen dat kinderen zichzelf dom of lui vinden. Ook zorgt vroegtijdige onderkenning dat de dyslexie adequaat behandeld kan worden. Een nadeel is

dat kinderen een uitzonderingspositie kunnen krijgen in de klas en hiermee gepest zouden kunnen worden. Tenslotte zijn de onderwijservaringen uit het basis- en voorgezet onderwijs van grote invloed op de student. Steun van leerkrachten is een beschermende factor en vermindert eventuele sociaal-emotionele problemen.

Nieuwe ontwikkelingen

Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van dyslexie, behandelmethode en compenserende software, hulpmiddelen en regelgeving volgen elkaar snel op. De tijdschriften 'Balans magazine' van de stichting Balans en 'Woortblind: tijdschrift over dyslexie' van de vereniging Woortblind behandelen actuele onderwerpen. Daarnaast zijn er een aantal tijdschriften die de nieuwste wetenschappelijke ontwikkelingen bespreken:

- Tijdschrift voor orthopedagogiek;
- Remediaal;
- Tijdschrift voor Remedial Teaching;
- Dyslexia: an international journal of research and practice (van de Britse Dyslexie Vereniging (BDA)).

Daarnaast is de berichtgeving van Stichting Dyslexie Nederland interessant en zijn er op verschillende universiteiten en hogescholen dyslexiedeskundigen die op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen. Deze contacten kunt u gebruiken om ervaringen en ideeën uit te wisselen.

Signalen

Er zijn nog steeds studenten die pas op het HBO of de universiteit ontdekken waarom ze moeite hebben met lezen en schrijven, hun concentratie en/of het maken van een goede planning. Dan nog is het vaak moeilijk om dyslexie vast te stellen. Dit heeft twee redenen. Ten eerste herkennen docenten niet altijd de signalen van dyslexie, zoals:

- Er is een verschil tussen inzet en motivatie van de student en zijn of haar schriftelijke prestaties: een voorbeeld is een gemotiveerde en actieve student die een werkstuk met een rommelige structuur en incomplete antwoorden en / of veel spelfouten inlevert.
- Het snel lezen van bijvoorbeeld artikelen of sheets kost moeite.
- De student heeft veel tijd nodig voor toetsen en opdrachten.
- Een deel van de informatie gaat verloren bij snelle overdracht van veel nieuwe informatie.
- Veel vragen tijdens colleges.
- Moeite met het combineren van taken. Aantekeningen maken en tegelijkertijd luisteren naar de docent is bijvoorbeeld vaak moeilijk.
- De student maakt het liefst mondelinge afspraken en stuurt zelden een briefje of een e-mail.
- Jargon en in de literatuur gebruikte termen worden moeizaam geleerd en vaak verkeerd gespeld.
- Vaak zakken voor de spellingstoets.

02 vaak gebruikte oplossingen

Colleges volgen

Studenten met dyslexie hebben vaak moeite met multitasking zoals luisteren naar een college en het tegelijkertijd maken van aantekeningen. Uitbesteden, uitstellen, vooruitwerken en/of beter structureren kunnen een oplossing zijn:

- **Uitbesteden van de taak.** Studenten spreken met studiegenoten af dat ze aantekeningen mogen kopiëren. Zo kunnen ze zich volledig concentreren op het luisteren tijdens de colleges. Een andere mogelijkheid is om de docent vooraf te vragen om samenvattingen van de colleges via de mail.
- **Uitstellen van de taak.** Studenten nemen de colleges op met een memorecorder. Later kunnen ze dit op hun gemak het hoorcollege nog eens luisteren. Een nadeel is dat de uitwerking van de transcriptie erg tijdrovend is.
- **Vooruitwerken.** De studenten ontvangen voor het college alle relevante informatie zodat ze deze in eigen tempo kunnen doorlezen of beluisteren en zo het college alvast voorbereiden. Vooral bij het gebruik van sheets, PowerPoint en artikelen tijdens de colleges is dit een oplossing.
- **Structureren.** Studenten spreken met docenten dat ze voorafgaande aan een college een overzicht krijgen met de hoofdlijnen van het college en de belangrijkste nieuwe begrippen. De aangeboden informatie wordt op deze wijze voorgestructureerd en wordt zo gemakkelijker onthouden.

Toetsen

Omdat lezen en schrijven vaak meer tijd en moeite kost, krijgen studenten met dyslexie hun toetsen niet altijd binnen de toegestane tijd af of hebben ze meer last van tijdsdruk dan andere studenten. Daarom is het gangbaar om deze studenten extra tijd te geven. Ook helpt het veel studenten als de toets is afgedrukt in een groter lettertype, waardoor de letters minder door elkaar lopen. Andere oplossingen zijn het gebruik van een laptop met lees- en schrijfssoftware tijdens het tentamen en de mogelijkheid om antwoorden in te spreken en/of vragen af te luisteren.

Studenten met dyslexie worden vaak snel afgeleid door hun omgeving. Een aparte tentamenruimte is daarom een oplossing. Studenten met dyslexie kunnen daarnaast moeite hebben met de vorm van de toetsvragen. Sommigen hebben moeite met meerkeuzevragen, anderen vinden juist open vragen moeilijk. Een mondelinge toets, gebruik van een laptop of een 'take home' tentamen in plaats van een schriftelijke toets kunnen deze problemen verhelpen.

Werkstukken maken

Studenten met dyslexie hebben vaak problemen met het schrijven van essays en werkstukken. Niet alleen spelling is lastig, maar ook zinsbouw en/of grammatica en het structureren van informatie kunnen moeilijkheden veroorzaken. Ook kost het schrijven vaak meer tijd en energie. Een gangbare oplossing is om schrijfpodochten ruim van te voren aan te kondigen of studenten met dyslexie in de gelegenheid stellen om werkstukken op een later tijdstip in te leveren. Ook extra hulp bij het schrijven van verslagen kan helpen. Een ondersteuner of studiemaatje kan fouten in spelling en zinsbouw uit de tekst halen en ondersteuning bieden bij het structureren en plannen van een tekst. Ook gebruik van ondersteunende software kan helpen.

Tip: Kijk op de studietips op de website van handicap + studie: www.handicap-studie.nl

ICT-hulpmiddelen

Computerprogramma's bieden studenten met dyslexie in de meeste gevallen veel ondersteuning tijdens hun studie. Niet elk hulpmiddel bevalt iedere student. Soms is het dus even zoeken naar het meest geschikte hulpmiddel.

De hulpmiddelen worden meestal niet vergoed. De student is dus naast zijn persoonlijke voorkeuren afhankelijk van zijn budget en de voorzieningen die al op de onderwijsinstelling aanwezig zijn.

Een aantal voorbeelden van ICT-hulpmiddelen:

OCR-software

OCR staat voor optical character recognition, wat vertaald kan worden met tekenherkenning. Met deze software kan een 'afbeelding' van tekst (een scan of PDF) omgezet worden naar 'echte' tekst, waardoor deze bijvoorbeeld bewerkt of voorgelezen kan worden.

De volgende software is hiervoor geschikt:

- Omnipage 16 (of hoger)
- ABBYY finereader
- Kurzweil 3000

Daarnaast staan er veel gratis scanprogramma's op internet en wordt bij veel nieuwe scanners automatisch OCR-software meegeleverd.

Tekst-naar-spraak

Text-to-speech software (tekst-naar-spraak) zet digitale tekst om naar spraak. Daarnaast is het met sommige programma's mogelijk mee te lezen met ondersteuning van een markering, samenvattingen te maken, gesproken notities toe te voegen en/of woordenboeken te gebruiken. De mogelijkheden en prijzen van deze software lopen sterk uiteen.

Voorbeelden van dit soort software zijn:

- Kurzweil 3000
- Claroread
- Sprint (Plus)
- Easytutor
- Spika
- DocReader
- Sprinto

Er bestaan ook gratis tekst-to-speech programma's. Deze hebben minder mogelijkheden en hebben vaak alleen een Engelse stem, maar kunnen soms toch van pas komen:

- NVDA (www.nvda-project.org)
- Texthelp (www.texthelp.com)
- Readplease 2003 (www.readplease.com)

Audioboeken

Daisyboeken zijn speciale gesproken boeken. Door een boek in Daisy-formaat kan gemakkelijk genavigeerd worden en bijvoorbeeld teruggekeerd worden naar bepaalde pagina's. De boeken zijn te krijgen via:

- Anders lezen bibliotheken
- Dedicon.nl

Voor studenten in het hoger onderwijs is het helaas zo dat alleen bestaande boeken besteld kunnen worden; zij kunnen geen productieverzoek indienen.

Om de boeken te kunnen lezen is een Daisyspeler nodig. Op de website van het kenniscentrum Leeshandicaps staat uitgelegd hoe ze werken en waar ze te koop zijn:
www.leeshandicaps.nl

Een goedkopere optie is om een daisyspeler te installeren op een computer. Met Easyreader-software of downloads van www.daisy.org of www.amisproject.org (gratis) werkt de computer op dezelfde manier als een daisyspeler.

Luisterboeken zijn ook te beluisteren via een MP3-speler. Een nadeel hiervan is dat de navigatie in het audioboek dan verloren gaat. Door het ontbreken van de juiste techniek kan er minder gemakkelijk terug- en vooruit 'gebladerd' worden.

Leesregel

Een leesregel zorgt ervoor dat de regel of de kolom die gelezen wordt vergroot wordt, wat focussen en lezen vergemakkelijkt. Gratis programma's hiervoor zijn:

- Sprot
- Vubar
- (Via www.fxc.btinternet.co.uk/assistive.htm)

Woordenboeken

Digitale woordenboeken voorkomen eindeloos bladeren. Zowel om woorden te verklaren als voor vertalingen bestaan digitale hulpmiddelen.

Op internet staan een aantal gratis woordenboeken, er zijn verschillende opties:

- Translate.google.com
- www.systranet.com
- nl.babelfish.yahoo.com

Prisma en Van Dale hebben woordenboeken op CD-rom. Via een abonnement blijven ze actueel.

- www.prismawoordenboeken.nl
- www.vandale.nl

De readingpen is een ander hulpmiddel dat woorden kan verklaren en vertalen. De pen (in de vorm van een markeerstift) scant Engelse en Nederlandse woorden op papier en geeft daarna de verklaring of de vertaling weer op een beeldscherm.

Spraakherkenning

Spraakherkenning ondersteunt studenten bij het schrijven. Met spraakherkenningssoftware wordt de computer getraind om de stem van de gebruiker te herkennen. Door de computer te trainen en fouten te verbeteren, wordt de computer steeds beter in het herkennen van de stem van de gebruiker.

Een goede spraakherkenner is Dragon Naturally Speaking Preferred.

Mindmapping

Het maken van een mindmap kan studenten met dyslexie helpen bij het structureren van informatie. Er zijn heel veel verschillende mindmap programma's, dus het is even uitzoeken welke het best bevalt.

Voorbeelden van mindmap programma's (er zijn er veel meer):

- Freemind (freemind.sourceforge.net/wiki/index.php/main_page)
- Inspiration (www.smartreading.nl/nederlands/info/downloads)
- Mindgenius (www.mindgenius.com)
- Spark-space (www.spark-space.nl)

Woordvoorspelling

Woordvoorspelling geeft op basis van de eerste getypte letters van een woord een woordenlijst waaruit het gezochte woord geselecteerd kan worden. Naarmate er meer letters ingevoerd worden wordt de lijst met opties korter. Dit zorgt ervoor dat typen sneller gaat en fouten voorkomen worden.

Kurzweil 3000 en Sprint Plus bevatten naast text-to-speech software ook een woordvoorspeller. Een andere optie is 'Skippy'.

Good practise op onderwijsinstellingen

Op veel hogescholen en universiteiten worden cursussen of trainingen aangeboden voor studenten met dyslexie, geregeld worden er symposia en studiemiddagen gehouden voor studiebegeleiders en docenten en op een aantal instellingen kunnen studenten met dyslexie gebruik maken van software zoals Kurzweil of Spika. Op bijna alle instellingen is in overleg extra tentamentijd of een vergroot tentamen mogelijk. Een selectie uit de projecten:

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Contactgegevens: Postbus 90903, 5000 GD Tilburg, 0877 877 133
www.Fontysoso.nl; Oso@fontys.nl

- Protocol dyslexie Hoger Onderwijs (Kleijnen, R. & Loerts, M. (red.) (2006). *Protocol dyslexie hoger onderwijs*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.)
- Kurzweil 3000 (digitale ondersteuning) ook thuis te gebruiken

Hanzehogeschool Groningen

Contactgegevens: Postbus 30030, 9700 RM Groningen, 050 595 55 55
www.hanze.nl; info@org.hanze.nl

- dyslexie cursus inclusief instructie over ondersteunende software

Hogeschool Rotterdam

Contactgegevens: Postbus 25035, 3001 HA Rotterdam, 010 241 51 82
www.hogeschool-rotterdam.nl

- Leerroute dyslexie
- Helpdesk dyslexie
- Folder over dyslexie
- Deskundigheidsbevordering en bijscholing van docenten en studieloopbaancoaches

Stenden Hogeschool

Contactgegevens: postbus 1298, 8900 CG Leeuwarden, 058 244 11 00
www.stenden.nl

- Engelstalige training voor (internationale) studenten met dyslexie

Vrije Universiteit Amsterdam

Contactgegevens: De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam,
functiebeperking.soz@vu.nl

-
-
-
-
-

Netwerk Dyslexie experts hoger onderwijs

Contactgegevens: permanente werkgroep 'studeren met een functiebeperking' Hogeschool Rotterdam, Kralingse Zoom 91, 3063 ND Rotterdam, 010 794 63 91

Het Netwerk Dyslexie experts hoger onderwijs bestaat uit betrokkenen op hogescholen en universiteiten en bespreekt een aantal keren per jaar de actuele ontwikkelingen op het gebied van dyslexie. Kennis- en ideeënuitswisseling staan hierbij centraal. Voor meer informatie en aanmelding kunt u terecht bij de permanente werkgroep 'studeren met een functiebeperking' van de Hogeschool Rotterdam.

Aanvullende informatie over deze en andere projecten in het hoger onderwijs kan opgevraagd worden bij handicap + studie, 030-2753300, algemeen@handicap-studie.nl.

03 de dyslexieverklaring: erkenning en toegang tot voorzieningen

Studenten hebben een dyslexieverklaring van een psycholoog of orthopedagoog nodig om de benodigde voorzieningen te regelen. Voor adressen zie hoofdstuk 5.

Vorm

Een goede dyslexieverklaring geeft aan welke belemmeringen een persoon met dyslexie ondervindt in het onderwijs of op de werkplek. Daarnaast wordt beschreven welke aanpassingen de belemmeringen verminderen of opheffen. Studenten kunnen hun dyslexieverklaring dus niet alleen gebruiken om aan te tonen dat ze dyslexie hebben, maar ook om aan onderwijsgevendenden duidelijk te maken welke aanpassingen ze precies nodig hebben om deel te kunnen nemen aan het onderwijs.

Geldigheid

De dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. De genoemde voorzieningen in de verklaring kunnen in de loop van de tijd wel worden herzien. Bijvoorbeeld omdat de belemmeringen waarmee de student te maken heeft tijdens zijn studie veranderen. Wanneer een dyslexieverklaring om die reden 'verlopen' is hoeft het onderzoek om te beoordelen of er sprake is van dyslexie niet herhaald te worden. Een gesprek met de student(e) in kwestie biedt de orthopedagoog of psycholoog meestal voldoende aanknopingspunten om de dyslexieverklaring te herzien.

Vergoeding

Een onderzoek naar dyslexie door een psycholoog of orthopedagoog die werkzaam is in een particuliere praktijk kost al gauw 400 tot 800 euro. Soms worden de kosten vergoed door de ziektekostenverzekeraar. Indien de kosten niet vergoed worden door een ziektekostenverzekeraar vergoeden sommige hogescholen en universiteiten de kosten gedeeltelijk of kunnen studenten een beroep doen op het Noodfonds van de universiteit voor een lening.

Particuliere fondsen kunnen soms ook uitkomst bieden. Voor studenten onder de 25 jaar vergoedt het ANGO-fonds een dyslexietest tot een maximum van 400 euro wanneer een dyslexieverklaring 'verlopen' is of als een student nog geen dyslexieverklaring heeft. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van het eigen inkomen en de draagkracht van de ouders van de student. De aanvraag moet ondersteund worden door de decaan van de instelling waar de student studeert. Voor nadere informatie kunt u terecht via fonds@ango.nl of bij de helpdesk van handicap + studie: helpdesk@handicap-studie.nl, 030 275 33 00.

Meer informatie:

■ Een voorbeeld van een dyslexieverklaring is te vinden op www.stichtingdyslexienederland.nl

04 recht op aan-
passingen:
relevante
wet- en regel-
geving

In dit hoofdstuk worden de volgende wetten beknopt besproken:

- Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBh/cz);
- Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW);
- Wet op de studiefinanciering 2000 (WSF 2000);
- Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte

Als een student met dyslexie een aanpassing nodig heeft om een opleiding te kunnen volgen, dan is de onderwijsinstelling verplicht om die aanpassing te realiseren. De onderwijsinstelling hoeft die aanpassing echter pas te doen als de student erom vraagt. De aanpassingen moeten aan twee eisen voldoen: ze moeten geschikt en noodzakelijk zijn. Geschikt wil zeggen dat de aanpassing een belemmering moet wegnemen of verminderen. Noodzakelijk wil zeggen dat hetzelfde doel niet op een andere manier kan worden bereikt.

Aanpassingen zijn dankzij deze wet geen gunst, maar een recht. De wet laat het overigens aan de instellingen zelf over op welke wijze invulling wordt gegeven aan het wegnemen van belemmeringen.

De student kan de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) vragen om een oordeel over ongelijke behandeling. Ook de onderwijsinstelling kan zaken voorleggen aan de Commissie Gelijke Behandeling om het eigen beleid te toetsen. Zie ook www.cgb.nl.

Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW)

Uitgangspunt van deze wet is dat deelname aan en het succesvol doorlopen van het hoger onderwijs niet belemmerd mag worden door oplosbare knelpunten in de omstandigheden waaronder de studie wordt gevolgd.

Onderwijsinstellingen moeten deze richtlijn uitwerken in de Onderwijs Examenregeling (OER). Hierin staat bijvoorbeeld hoe studenten met een functiebeperking redelijkerwijs in staat moeten worden gesteld om een tentamen af te leggen.

Afstudeersteun

In de OER staat dat studenten met dyslexie recht hebben op afstudeersteun van de hogeschool of universiteit.

Wet op de Studiefinanciering 2000 (WSF 2000): extra studiefinanciering

Studenten met dyslexie, kunnen een jaar extra studiefinanciering aanvragen bij de Informatie Beheer Groep als ze studievertraging oplopen.

Om in een aanmerking te komen voor deze regeling moet de student de dyslexieverklaring overleggen.

Algemene Wet Bijzondere ziektekosten (AWBZ)

Hulpmiddelen voor dyslexie worden niet vergoed door het UWV. Sommige zorgverzekeraars geven wel een vergoeding voor bijvoorbeeld voorleeshulp of specifieke ICT-hulpmiddelen. Vraag bij de zorgverzekeraar of zij daarvoor vergoeding bieden.

05 Adressen, internetsites en literatuur

In dit hoofdstuk staan bronnen die gebruikt kunnen worden om kennis op te doen over en begeleiding van studenten met dyslexie. De lijst is niet volledig, dus misschien zijn sommige nuttige publicaties niet opgenomen, maar geeft wel een overzicht van waar meer informatie te vinden is.

Adressen

Aangepaste bibliotheken

■ Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden

Postbus 131, 3850 AC Ermelo, 0341 565 499

www.cbb.nl

■ Dedicon

Lectuur en informatie voor mensen met een leeshandicap

Postbus 24, 5360 AA Grave, 0486 486 486

www.dedicon.nl, www.dedicon-educatief.nl

■ Loket aangepast lezen

Postbus 84010, 2508 AA Den Haag, 070 338 15 00

www.aangepast-lezen.nl

Bedrijven

■ Didactisch adviesbureau Eges

Richt zich op problemen met dyslexie op de werkvloer.

Voorstraat 3, 1779 AC Den Oever, 0227 512 285

www.eges.nl / www.dyslect.nl; info@eges.nl

■ Lexima BV

ICT-oplossingen en advies voor kinderen en volwassenen met lees- en/of schrijfproblemen.

Kastanjelaan 6, 3833 AN Leusden, 033 432 44 52

www.lexima.nl; klantenservice@lexima.nl

■ Stichting Taalhulp

Gespecialiseerd in onderzoek en behandeling van dyslexie bij kinderen en volwassenen.

Bloemstraat 28, 1214 CA Hilversum, 035 628 38 02

www.stichtingtaalhulp.nl; info@stichtingtaalhulp.nl

■ Valk & Uil

Trainingen voor studenten met dyslexie en hun begeleiders.

Binnenkadijk 459, 1018 AX, Amsterdam, 020 423 36 24

www.valkenuil.nl

- **Dynamika:** bureau voor coaching en training van volwassenen met dyslexie
Richt zich op volwassenen met dyslexie vanuit ervaringsdeskundigheid.
Oostenburgervoorstraat 126, 1018 MR Amsterdam, 020 639 10 99
www.werkendyslexie.nl; info@werkendyslexie.nl

Belangenverenigingen

- **Balans**
Belangenvereniging die opkomt voor kinderen, jongeren en ouders die te maken hebben met ontwikkelings-, gedrags- en leerproblemen als ADHD, autisme en dyslexie. Balans brengt het blad Balans Magazine uit.
De Kwinkelier 40, 3722 AR Bilthoven, 0900 202 00 65 (bereikbaar van 9.30 tot 13.00 uur)
www.balansdigitaal.nl, www.steunpuntdyslexie.nl
- **British Dyslexia Association (BDA)**
Koepelorganisatie, belangen- en patiëntenvereniging.
Unit 8 Bracknell Beeches, Old Bracknell Lane, Bracknell, RG12 7BW, +44 845 251 90 02
www.bdadyslexia.org.uk; helpline@bdadyslexia.org.uk
- **Chronisch zieken en gehandicaptenraad (CG-raad)**
Koepelorganisatie van Nederlandse gehandicapten- en patiëntenverenigingen. Doet aan collectieve belangenbehartiging. Tevens kan men er terecht voor actuele informatie over onder andere gelijke behandeling, beeldvorming en nieuwe wetgeving vanuit patiëntperspectief.
Postbus 169, 3500 AD Utrecht, 030 291 66 00
www.cg-raad.nl; bureau@cg-raad.nl
- **DysKus: Volwassenen met Dyslexie Kansen geven, Uitdragen en Steunen**
Vlaamse belangenvereniging voor en door volwassenen met dyslexie.
p.a. Stichting Leerproblemen, Vesaliusstraat 2, B-3000 Leuven, +32 494 19 59 76, door de week tussen 19:00 en 21:00 uur, in het weekend continu bereikbaar
www.dyskus.be; secretariaat@dyskus.be
- **Europese dyslexievereniging (EDA)**
Europese organisatie waarin belangengroepen met betrekking op dyslexie uit de meeste lidstaten vertegenwoordigd zijn.
www.dyslexia.eu.com
- **NLBB Vereniging van leesgehandicapten**
Zet zich in voor het toegankelijk maken van alle soorten tekst voor mensen met een leeshandicap.
Postbus 84010, 2508 AA Den Haag, 070 338 15 75
www.NLBB.nl; info@nlbb.nl

- **Sprankel: vereniging voor leerproblemen in België**
 Ullenshofstraat 11 bus 2, 2170 Merksem, +32 3 289 38 17, bereikbaar: maandag, dinsdag, donderdag tussen 12:00 en 16:00 uur, woensdag en vrijdag tussen 9:30 en 12:30 uur
www.sprankel.be; secretariaat@sprankel.be

- **Vereniging Woortblind**
 Vereniging voor en door mensen met dyslexie, met hulplijn voor vragen over dyslexie.
 Stationsstraat 79G, 3811 MH Amersfoort, 033 422 65 47, tot 13:00 uur bereikbaar, Dyslexie-
 lijn: 0900 666 26 66, bereikbaar: maandag tot en met vrijdag tussen 10:00 en 13:00 uur,
 donderdagavond tussen 19:00 en 21:00 uur
www.woortblind.nl; dyslexielijn@woortblind.nl

- **Nederlandse vereniging voor Logopedie & Foniatrie (NVLF)**
 Postbus 75, 3440 AB Woerden, 0348 45 70 70
www.nvlf.nl; logopedie@nvlf.nl

- **Nederlands Instituut van Psychologen**
 Postbus 9921, 1006 AP Amsterdam, 020 410 62 22, bereikbaar: maandag tot en met donder-
 dag tussen 9:00 en 17:00 uur en vrijdag van 9:00 tot 13:00 uur
www.psynip.nl

- **Landelijke Beroepsvereniging Remedial Teachers**
 Kosterijland 7, 3981 AJ Bunnik, 030 65710 20
www.lbrt.nl; bureau@lbrt.nl

- **Nederlandse vereniging voor schooldecanen en leerlingbegeleiders (NVS-NVL)**
 Mauritsstraat 100, 3583 HW Utrecht, 030 254 39 29
www.nvs-nvl.nl; bureau@nvs-nvl.nl

Dyslexie en onderzoek

- **Stichting Dyslexie Fonds**
 Houdt zich bezig met het werven en het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek naar
 dyslexie.
www.dyslexie.nl; wraedts@12move.nl (secretariaat)

- **Stichting Dyslexie Nederland**
 Richt zich op vertaling van wetenschappelijke inzichten naar de praktijk.
 De Kwinkelier 40, 3722 AR Bilthoven, 020 623 58 39 (secretariaat)
www.stichtingdyslexienederland.nl

■ NWO programma Dyslexie

Dit tienjarige programma stimuleert longitudinaal onderzoek naar oorzaken en behandelingsmethoden van dyslexie. Het is een multidisciplinair programma waarin onderzoekers uit diverse vakgebieden samenwerken. Een aantal van deze onderzoeken is eind 2010 afgerond.

www.nwo.nl/dyslexie

Internetsites

Algemene dyslexiepagina's

- dyslexie.startpagina.nl
- www.adult-dyslexia.org (Engelstalig)
- www.beingdyslexic.co.uk (Engelstalig)
- www.dyslexia.org (Engelstalig)
- www.dyslectisch.net (Belgisch portaal en forum over dyslexie)
- www.dyslexie.startkabel.nl
- www.interdys.org (forum voor studenten met dyslexie en hun begeleiders)
- International Dyslexia Association (Engelstalig)

Hulpmiddelen en dyslexie

- Educatief.dedicon.nl (gesproken studieboeken)
- www.alexie.nl (dyslexie en ICT)
- www.amisproject.org (software om daisyspeler te installeren)
- www.anderslezen.nl (gesproken boeken)
- www.axistive.com (Aspirereader, leest allerlei digitale formaten voor)
- www.daisy.org (alles over daisyspelers)
- www.dyslexia-parent.com/mag35.html (vormgeving internetsites)
- www.dyslexie.kanteffspeech.nl (o.a. spraakherkenning)
- www.dyslexie.tv (filmpjes over alle hulpmiddelen van Lexima)
- www.fluency.nl/spika (tekst-naar-spraaksoftware)
- www.kompagne.nl (voor onder andere spraakherkenning en –synthese)
- www.lexima.nl (allerlei hulpmiddelen bij dyslexie)
- www.readingpen.nl (leest korte stukken tekst voor, verklaart en vertaalt)
- www.readplease.com (tekstvoorleesprogramma)
- www.readregular.com (lettertype ontwikkeld om lezen makkelijker te maken)
- www.scansoft.nl/omnipage (tekstscanner)
- www.systranet.com (online vertaler)
- www.tni.be/nederlands/product.html (hulp bij typen)
- www.tbraams.nl/hulpmiddelen.htm (tips over allerlei hulpmiddelen) www.dyslexic.com (overzicht van hulpmiddelen, Engelstalig)

Informatie over wetten en regelingen

- www.weldergroep.nl
Voor informatie over de wet Rea en Wajong.
- www.cg-raad.nl (Chronisch zieken en Gehandicaptenraad)
Klachtenmeldpunt, wajong- en wmo-dossier, etc.
- www.ciz.nl (Centra voor indicatiestelling in de zorg)
Voor het aanvragen van zorg of begeleiding op basis van de AWBZ.
- www.ehbw.nl (Eerste Hulp bij Werk)
Informatie over regelingen, voorzieningen en aanpassingen.
- www.ib-groep.nl (Informatie Beheer groep)
Voor informatie over WSF 2000 en aanvragen van formulieren e.d.
- www.pgb.nl (Per Saldo belangenvereniging voor mensen met een persoonsgebondenbudget)
Voor informatie over de mogelijkheden van het persoonsgebonden budget.
- www.uwv.nl (Uitvoeringsorganisatie werknemersverzekeringen)
Instantie die Wajong en wet Rea uitvoert. Wil men een beroep doen op één van beide regelingen dan moet men contact opnemen met het UWV kantoor van de woongemeente.
- www.vng.nl (Vereniging Nederlandse Gemeenten)
Informatie over de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Onderzoek en behandeling van dyslexie

- www.bureauleerhulp.nl
Bureau Leerhulp is gespecialiseerd in onderzoek en behandeling van dyslexie en gevestigd in Amsterdam.
- www.dyslexiaonline.com
Levinson medical center for learning disabilities (Engelstalig).
- www.dyslexiekliniek.nl
Graafeiland psychologie is een psychologische praktijk met een specialisatie in dyslexie, ook voor studenten. Op de website staan tips voor studenten.
- www.dyslexie.net
Regionaal instituut voor dyslexie (Almere, Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Assen, Breda, Den Bosch, Den Haag, Hengelo, Maastricht, Nijmegen en Rotterdam).
- www.dyslexie.nu
Onderzoek en behandeling van dyslexie in Alkmaar, Enkhuizen en Wochnum.
- www.dyslexiepagina.nl
Onderzoek en behandeling van dyslexie in Hattem en Papendrecht.
- www.interdys.org
- www.iwal.nl
Onderzoek en behandeling van dyslexie in Amsterdam, Amstelveen, Baarn, Haarlem, Heerhugowaard, Leeuwarden, Rotterdam, Den Haag, Culemborg, Eindhoven, Groningen en Zaandam.
- www.let.uu.nl/~dyslexie
Onderzoek van de Universiteit Utrecht over dyslexie en S.L.I.
- www.masterplandyslexie.nl

Website in opdracht van het Ministerie van Onderwijs om kennis en onderzoek over dyslexie te verzamelen en toegankelijk te maken.

Websites voor (en door) mensen met dyslexie

- Dyslexiamylife.org (Engelstalig)
- Dyslexie.hyves.nl
- users.telenet.be/bobo/dyslexie.html
(Vlaamse) contactgroep voor mensen met dyslexie.
- www.dyslexia-adults.com (Engelstalig)
- www.dyslexia-college.com
Met tips om het studeren gemakkelijker te maken (Engelstalig).
- www.dyslexieweb.nl
- www.ikhebdyslexie.nl
- www.tbraams.nl
Specialisten in leerstoornissen. Informatie over behandelmethoden en hulpmiddelen.
- www.verdraaid.nl
Website van Leon Biezeman, auteur van 'Ruimte voor dyslexie' en 'leren met dyslexie'.
- www.woordblind.nl
Website voor het uitwisselen van ervaringen met dyslexie.

Literatuur

De volgende literatuurlijst is heel gevarieerd. Sommige folders beschrijven heel kort wat dyslexie is, er worden artikelen genoemd die heel diep in de materie duiken en een aantal boeken schetst vooral het verhaal van de persoon achter de dyslexie. In de meeste gevallen is aan de titel en het soort uitgave te zien waar de publicatie over gaat. De publicaties kunnen gebruikt worden om studenten en collega's voor te lichten en om zelf meer informatie te vergaren over dyslexie.

- Becker, De, B. (2008). [Dyslectisch ... en dan?](#) Antwerpen / Apeldoorn: Cyclus Garant.
- Biezeman, L. (1998). [Ruimte voor dyslexie](#). Haarlem: de Toorts.
- Biezeman, L. (2007). [Leren met dyslexie; deel 1: onderzoek](#). Antwerpen / Apeldoorn: Cyclus Garant.
- Biezeman, L. (2007). [Leren met dyslexie; deel 2: reflectie](#). Antwerpen / Apeldoorn: Cyclus Garant
- Bos, van den, K. P. & Verhoeven, L. (red.) (2004). [Leven met dyslexie](#). Apeldoorn / Amersfoort: Garant.
- Braun, E. M. & Davis, R. D. (2004). [De gave van dyslexie](#). Rijswijk: Elmar.
- Ceijssens, M. (2008). [Ik schreef fout](#). Tiel / Arnhem: Lannoo.
- Cooke, A. (2002). Case study: A virtual non-reader achieves a degree. [Dyslexia 8\(2\): 102-115](#).
- Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002). [Ik heet niet d/bom: leren leven met leerstoornissen](#). Leuven/Leusden: Acco.
- Dijk, van de, A. (1998). [Dyslexie; wat een leerkracht ervan moet weten](#). Groningen: CHN, Educatieve faculteit Nijenborg.
- Haan, de, C. & Leuven, Y. (2004). [Dyslexie meer dan lezen en schrijven: Een kwalitatief onderzoek waarin de beperkingen en gevolgen van dyslexie in kaart worden gebracht](#). Universiteit Leiden: Doctoraalscriptie.
- Hofmeester, N. (2002). [Studeren met dyslexie: Informatie, praktische aanpak, noodzakelijke ontwikkelingen](#). Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Hofmeester, N. & Besnard-van Baaren, I. (2003). [Wegwijsgids dyslexie: als woorden niet vanzelf spreken](#). Rotterdam: Stichting Actie! voor Dyslexie.

- Kleijnen, R. & Loerts, M. [red.] (2006). [Protocol dyslexie hoger onderwijs](#). Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Kolk, van der, S. (2004). Vooral niet opvallen: [Kinderen met dyslexie verbergen vaak hun emoties](#). *Balans belang* 17(7): 29-31.
- Leij, van der, A., Struiksma, A. Ch. & Ruijsseenaars A.J.J.M. (2003). [Diagnose van dyslexie: brochure van de stichting dyslexie Nederland](#). Bilthoven: Stichting Dyslexie Nederland.
- Loonstra, J.H & Schalwijk, F. (1999). [Omgaan met dyslexie: sociale en emotionele aspecten](#). Leuven, Apeldoorn: Garant.
- Riddick, B., Farmer, M. & Sterling, Ch. (1997). [Students and Dyslexia: Growing up with a specific learning Difficulty](#). London: Whurr Publishers.
- Rooij, van, J.C.M. (2004). [Mag het ietsje meer zijn? Onderzoek naar beleving van dyslexie bij studenten](#). Universiteit Utrecht: doctoraalscriptie.
- Salovesh, M. (1995). Retro-disability meets the enemy way: Dysgraphia in an anthropologist. In G. Gold & L. Duval (ed.) [Anthropology of work review](#) 15(2-3): 27-29. (deze publicatie gaat niet specifiek over dyslexie, maar heft een dubbel perspectief, waardoor zowel vanuit de student als de begeleider wordt gekeken.)
- Tielen, L. (2003). Ouderwerkgroep Dyslexie en ADHD draagt bij aan verbetering van onderwijs. [Balans belang](#) 16(5): 26-28.
- Tulner-Hepkema, A. M. (2008). [Overwin dyslexie!](#) Doetinchem: Graviant.
- Verhoeven, S. & Nuland, van, J. (2009). [Slimmer dan je baas; dyslexie op het werk](#). Antwerpen / Apeldoorn: Cyclus Garant.

Tijdschriften

De hieronder vermelde tijdschriften zijn vrijwel alle te raadplegen bij of via (universiteits-)bibliotheken. Wanneer het gaat om een uitgave van een belangenvereniging kunt u zich tot de belangenvereniging wenden. De volledige contactgegevens van deze belangenverenigingen staan in hoofdstuk 8.1 van deze brochure.

Hieronder wordt (voor zover mogelijk) volstaan met het tussen haakjes vermelden van het internetadres van de organisatie die het bewuste tijdschrift uitgeeft.

- Balans Magazine
tijdschrift van de belangenvereniging Balans (www.balansdigitaal.nl).
- AndersOm
Uitgave van handicap + studie, expertisecentrum (www.handicap-studie.nl).
- Bij de Les
Magazine van de NVS-NVL, de Nederlandse vereniging voor schooldecanen en leerling-begeleiders (www.nvsnl.nl)
- Documentatieorgaan Sociale verzekering
- Dyslexia: an international journal of research and practice
Journal of the British Dyslexia association (www.bda-dyslexia.org.uk/main/home/index.asp)
- Dyslexia magazine (online: www.dyslexia-parent.com/magazine.html)
- De praktijkgids: Kantonrechtspraak voor de Rechtspraak
- Journal of Learning Disabilities
- Rechtspraak zorgverzekering
- Remediaal
Tijdschrift voor leer- en opvoedingsproblemen in het VO / BVE.
- Tijdschrift voor ambtenarenrecht
- Tijdschrift voor orthopedagogiek
- Tijdschrift voor Remedial Teaching

06 literatuurlijst dyslexie

- Aanpak dyslexie op ROC: Efficiënt omgaan met tijd en geld.(2004). [Balans Belang](#) 17(2): 30-31.
- Algemeen – Geen computers voor leerlingen met dyslexie via Wet Rea. (2003). [Documentatieorgaan sociale verzekering](#) 48(12): 4.
- Berkel, A. van (2003). De Reading Pen: Een zinvol studiematje bij het lezen van Engelse teksten? [Balans Belang](#) 16(5): 17-19.
- Biezeman, L. (1998). [Ruimte voor dyslexie](#). Haarlem: De Toorts.
- Blomert, L. (2003). [Dyslexie naar een vergoedingsregeling](#). Amstelveen: College van Zorgverzekeringen.
- Bos, van den, K.P. & Leij, van der, A. (2004): Dyslexie in definitie, criteria, prevalentieschattingen en beleid: een commentaar op het rapport van Blomert. [Tijdschrift voor orthopedagogiek](#), 43: 451-461.
- Bos, van den, K. P. & Verhoeven, L. (red.) (2004). [Leven met dyslexie](#). Apeldoorn / Amersfoort: Garant.
- Broenink, N. & Gorter, K. (2001). [Studeren met een handicap: Belemmeringen die studenten met een lichamelijke beperking, psychische klachten en dyslexie in het hoger onderwijs ondervinden](#). Utrecht: Verwey-Jonker.
- Cooke, A. (2002). Case study: A virtual non-reader achieves a degree. [Dyslexia](#) 8(2): 102-115.
- Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002). [Ik heet niet d/bom: leren leven met leerstoornissen](#). Leuven / Leusden: Acco.
- Dijk, van de, A. (1998). [Dyslexie wat een leerkracht ervan moet weten](#). Groningen: CHN, Educatieve faculteit Nijenborg.
- Dyslexie en ADHD: soms meer overeenkomsten dan verschillen (2002). [Balans belang](#) 76(3): 11-13.
- Gavin, R. & Kirk, J. (2001). [Dyslexia in adults: education and employment](#). Chichester: Wiley.
- Haan, de, C. & Leuven, Y. (2004). [Dyslexie meer dan lezen en schrijven: Een kwalitatief onderzoek waarin de beperkingen en gevolgen van dyslexie in kaart worden gebracht](#). Universiteit Leiden: Doctoraalscriptie.
- Henneman, K., Kleijnen, R. & Smits, A. (2004). [Protocol dyslexie voortgezet onderwijs, deel 1 en 2](#). 's Hertogenbosch: KPC-groep.

- Hofmeester, N. (2002). [Studeren met dyslexie: Informatie, praktische aanpak, noodzakelijke ontwikkelingen](#). Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Hofmeester, N. & Besnard-van Baaren, I. (2003). [Wegwijsgids dyslexie: als woorden niet vanzelf spreken](#). Rotterdam: Stichting Actie! voor Dyslexie.
- Jurisprudentie – 6004 – Ktr. Opsterland 28 januari 2003 – Vordering van school tot betaling van voorgeschoten reiskosten van leerling afgewezen omdat ouders een geslaagd beroep op verrekening doen met schade die hun zoon heeft opgelopen doordat de school toerekenbaar tekort is geschoten met het verstrekken van de juiste begeleiding en onderwijs aan leerlingen met faalangst en dyslexie (2003). [Practijkids](#), afl. 6.
- Kleijnen, R. & Loerts, M. (red.) (verschijnt nazomer 2005) [Protocol Dyslexie HBO](#). Apeldoorn / Antwerpen: Garant. [boek + CD-ROM]
- Kolk, van der, S. (2004). Vooral niet opvallen: Kinderen met dyslexie verbergen vaak hun emoties. [Balans belang](#) 17(7): 29-31.
- Kolk, van der, S. (2005). Proefdraaien met het Protocol Dyslexie Voortgezet onderwijs: Walburgcollege stelt eerst dyslexiebeleid vast. [Balans belang](#) 18(2): 32-33.
- Kool, J. & Jansen, J. (2002). [Prima praktijken: over studeren met een functiebeperking](#). Utrecht: handicap + studie.
- Leerproblemen: over dyslexie, dyscalculie en beroepskeuzes (2001). [Dekanoloog: orgaan van de Nederlandse vereniging van Schooldekanen](#) 38(10): 15-17.
- Leij, van der, A., Struiksmā, A. Ch. & Ruijsseñaars, A.J.J.M. (2003). [Diagnose van dyslexie: brochure van de stichting dyslexie Nederland](#). Bilthoven: Stichting Dyslexie Nederland.
- Loonstra, J.H. & Schalwijk, F. (1999). [Omgaan met dyslexie: sociale en emotionele aspecten](#). Leuven / Apeldoorn: Garant.
- McLoughlin, D., Fitzgibbon, G. & Young, V. (1993). [Adult dyslexia: assessment, counselling and training](#). London: Whurr Publishers.
- Morgan, E. & Klein, C. (2000). [The dyslexic adult in a non-dyslexic world](#). London: Whurr Publishers.
- Paternotte, A. (2002). Van wie is dyslexie? Over onderzoek naar oorzaken en gekibbel tussen deskundigen. [Balans belang](#) 15(6): 14-15.
- Paternotte, A. (2003a). Na intensieve remedial teaching wordt het verschil duidelijk: Leesproblemen of dyslexie. [Balans belang](#) 16(6): 13-15.

- Paternotte, A. (2003b). Brochure Dyslexie herschreven: Wat is er veranderd en waarom was dat nodig? [Balans Belang](#) 16(7): 17-18.
- Paternotte, A. (2005). De dyslexieverklaring: Over doel, rechten, betrouwbaarheid en bevoegdheid. [Balans belang themanummer dyslexie](#) 18(1): 20-23.
- Reading Pen getest op de 'Windroos': Pilotonderzoek geeft eerste indruk. [Balans belang](#) 16(5): 13-16.
- Riddick, B., Farmer, M. & Sterling, Ch. (1997). [Students and Dyslexia: Growing up with a specific learning difficulty](#). London: Whurr Publishers.
- Rooij, van, J.C.M. (2004). [Mag het ietsje meer zijn? Onderzoek naar beleving van dyslexie bij studenten](#). Universiteit Utrecht: doctoraalscriptie.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., e.a. Dyslexie: onderkende, verklarende en handelingsgerichte diagnose. [Tijdschrift voor orthopedagogiek](#) 39(7-8): 348-353.
- Saloveh, M. (1995). Retro-disability meets the enemy way: Dysgraphia in an anthropologist. In G. Gold & Duval, L. (ed.) [Anthropology of work review](#) 15(2-3): 27-29. (Themanummer: Working with disability: An anthropological perspective)
- SDN (2004). Veel gestelde vragen over dyslexie. [Balans belang](#) 17(4):32-33.
- Sebregts, C. (2004). De computer leest, de leerling studeert: Compenserend lezen met Kurzweil 3000. [Remediaal](#) 5(1): 3-9.
- Smits, A & Braams, T. (2002). Compenserende software en hardware voor kinderen en volwassenen met dyslexie. [Tijdschrift voor Remedial Teaching](#) 4: 4-6.
- Snowling, M. J. (2000). [Dyslexia](#). Oxford: Blackwell Publishers.
- Thomson, M. (2003). [Dyslexia included: a whole school approach](#). London: Fulrton.
- Tielen, L. (2003). Ouderwerkgroep Dyslexie en ADHD draagt bij aan verbetering van onderwijs. [Balans belang](#) 16(5): 26-28.
- Vereniging Woortblind (2000). [Behandeling en hulpmiddelen bij dyslexie](#). Bilthoven.
- Vlastuin, M. (2003). Blijf lezen! Ook bij ernstige dyslexie. [Balans belang](#) 16(8): 18-20.

Video's

- Etten, van, H. [red.] (2000). [Dyslexie: leven in een vreemd land](#). Reeks Noorderlicht. Hilversum: VPRO.
- Wieman, J. [red.] (1999). [Het mystery disleksie](#). Hilversum: Teleac / NOT.

Colofon

Dit is een uitgave van handicap + studie, expertisecentrum voor onderwijs en handicap in het kader van het projectenprogramma IMPULS 2004.

2e herziene druk, december 2009

handicap + studie, expertisecentrum voor onderwijs en handicap, stimuleert de succesvolle deelname van jongeren met een functiebeperking aan de opleiding van hun keuze in het hoger onderwijs.

Christiaan Krammlaan 2
3500 AE Utrecht
telefoon 030 - 275 33 00
fax 030 - 275 33 09
algemeen@handicap-studie.nl
www.handicap-studie.nl

Met dank aan

- Ria Kleijnen, beleidsmedewerker Fontys Oso
- Nel Hofmeester, auteur van dyslexie in het hoger onderwijs
- Claudia Flüggen, studentendecaan aan de Universiteit van Amsterdam
- Reineke Essers, loopbaanadviseur Universiteit Maastricht

Ontwerp

twee PK, Utrecht
www.tweepk.nl

Druk

Avant | GPC

Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.